

ИСТОРИОГРАФИЯ НА ИЗСЛЕДВАНИЯТА

ИСТОРИОГРАФИЯ НА СПЕЛЕОЛОЖКАТА ДЕЙНОСТ В БЪЛГАРИЯ ОТ 1901 г. ДО ОСНОВАВАНЕТО НА ПЕЩЕРНОТО ДРУЖЕСТВО (1929 г.) С БИБЛИОГРАФИЯ НА ПУБЛИКУВАНИТЕ ЗА ПЕРИОДА МАТЕРИАЛИ

Алексей Жалов

Пещерен клуб "Хеликит", София

Alexey Jalov, Historiography of Speleological Activity in Bulgaria from 1901 to the founding of Speleological Society (1929) with Bibliography of the published papers in that period

Abstract

Historiographical review of geological, hydrogeological, morphological studies and the spreading of surface and underground Karst was made. The work describes also the archaeological, palaeontological and biospeleological exploration of Bulgarian caves from the beginning of the XX Century to the founding of the Bulgarian Caving Society in 1929. The attached Bibliographical reference of the scientific papers published in this period reflects the results of cave and Karst studies during this time. The bibliographical review contains descriptions of 169 works, classified in 12 subjects.

Добре известно е, че нарочните спелеоложки проучвания в България водят началото си от 1878 г., когато австро-унгарският зоолог Е.Меркл прави първите фаунистични сборове в пещери в Средна Стара планина. В периодът до края на XIX век се извършват и няколко други специални изследвания на пещери и карстови райони (Жалов, 1999). Въз основа на анализа на известната информация може категорично да се твърди, че в този отрязък от време са били направени първите, макар и плахи, стъпки на целенасочената спелеоложка дейност у нас.

Началото на XX век бележи засилен интерес на българските учени към карста и пещерите.

Най-напред той се изявява в посока археоложкото им проучване и негов носител е Р.Попов (1876 - 1940) и това не е случайно, защото той е провеждал разкопки в пещерите Духлатата и Малката край Търново още през 1899 и 1900 г. (Попов, 1921, 1921 а). Придобитите от Р.Попов знания и натрупан опит се материализират в следващите 18 години, когато единствено той (с изключение на Й.Динов) прави разкопки и проучвания в пещери, като с това полага началото на системното археологично проучване на българските пещери, респективно праисторическата наука у нас.

Археологичният материал от проучените до 1920 г. пещери Р.Попов определя от епохите на неолита (Малката пещера), халколита (Царската, Голямата, Харловата, Манастирската, Попин пчелин, М.Лисца), като в последната установява и останки от желязната епоха.

След 1920 г. в археологическото проучване на българските пещери се включват Н.Петков, който прави след сондажни разкопки в М.дупка установява артефакти от енеолитната култура, В.Атанасов и Л.Филков, които работят в пещерата Миризливка и В.Миков. Безспорно най-голямо внимание заслужава дейността на В. Миков, който до края на разглеждания период провежда разкопки в 19 пещери и определя намерените културни останки от епохата на: неолита (Деветашката, Табашката); халколита (Темната, Търговище, Попови печ, Лепенишки печ, Пролазница, Музикалната, Аверковица, Свинската, Хайдушката, Футювска, Лъженска, Хлевенска, Микренската, Драганчовица) и желязната епоха (Лъженската). В.Миков също дава информация за палеонтологичните находки съпътстващи разкопките.

Във времето 1924/26 Р.Попов работи в още 2 пещери. Без съмнение най-съществени, от хронологична гледна точка са резултатите от разкопките в Темната дупка, с.Карлуково, където за първи път у нас, а и на Балканския полуостров биват разкрити останки от късния палеолит.

През целият разглеждан период, а и по-късно Р.Попов допринася съществено и за развитието на спелеопалеонтологията, която е направила своите първи стъпки още в края на XIX век. По време на разкопките той открива и подробно описва някои видове и родове бозайници от плейстоцена и холоцена (Попов, 1908, 1913, 1923, 1924/25). Резултатите от дългогодишните си палеонтологични изследвания той обобщава в труда си "Фосилни и субфосилни останки в изследваните до сега пещери в България" (Попов, 1936). Според В.Попов (1983) тук той дава сведения за 22 вида плейстоценски (делувиални) бозайници установени в 12 пещери и 22 вида холоценски (алувиални) бозайници от 11 пещери. Същевременно са открити и костни фрагменти от праисторически човек. Тук следва да се подчертае факта, че във връзка с провеждането на своите разкопки Р.Попов прави първите за времето си подробни карти и описания на изследваните пещери. Основните данни за археологическите разкопки за дадени в Табл.1.

Табл. 1 Проведени археологически разкопки в периода 1901-1929

Година	Име на пещерата, селище	Изследвали
1901, 1905, 1909	М.пещера, Г.пещера, Харловата, Манастирската, с.Беляковец	Р.Попов
1906, 1907	Царската пещера, с.Беляковец	Р.Попов
1909	Моровица, с.Гложене	Й.Динов
1906, 1907, 1908	Малка.Лисца, Беляковец	Р.Попов
1903	Г.пещера, М.Пещера, с.Мадара	Р.Попов
1912	Моровица, с.Гложене	Р.Попов
1920	Чердженица, Зиданка, Хайдушката, с. арлуково; Маркови дупки, гр. С естримо,	Р.Попов
1922	Меча дупка, гр. лисура	Н.Петков
1922	Провъртенка, с. унино	В.Миков
1924	Миризлипка, с.Орещец	В.Атанасов, Л.Филков
1924	Драганчовица, с.Гложене; Пещата (Музикалната)	В.Миков
1925/1926	Темната дупка, с. арлуково	Р.Попов
1925	Аверковица, с. арлуково	В.Миков
1926	Голямата Микренска, с.Микре; Свинската, с. арлуково; Задната дупка, с.Дупляк; Табашката, гр.Ловеч	В.Миков
1927	Магурата, с.Рабиша; Попови печ, с.Върбово; Лепенишки печ, гр.Белоградчик; Дупката с.Пролазна; Деветашка, с.Деветаки; Имамова дупка, с.Ягодина	В.Миков
1928	Темната дупка, с.Търговище; Футьофска, Хлеверска, с.Хлевер; Лъженска, с.Чавдарци; Магурата, с.Рабиша -рисунаките	В.Миков
1929	Лъженска(Мандрата), с.Чавдарци; Сухи печ, с.Долни Лом; Драшанска, с- Драшан	В.Миков
1929	Миризлипка, с.Орещец	В.Атанасов, Л.- Филков

Не систематичен интерес към пещерите проявяват и археолози проучващи историческия период от човешкото развитие. В резултат на това биват проучени или описани пещери тракийски светилища като Царна, с.Новосел от Б.Дякович(1905) и пещерата при карстовия извор Глава Панега от В.Добруски (1907); скални манастири от К.Шкорпил (1914, 1921) и Г.Кацаров (1924); рисунките в пещерата Магура от В.Миков(1928) и Л. Филков(1929); рисунките в карстовият каньон Чернелка от Ив.Варджиев (1922) и В.Миков (1929 а).

При присъединяването на територии с българско население в хода на Балканските войни(1912-1913) и Първата световна война (1915-1918) под ръководството на известния български археолог Б.Филков се провеждат няколко комплексни научни експедиции в рамките, на които се направени частични проучвания на 3 пещери: край с.Правища, Драмско и Трянопол, Дедеагачко (сега Гърция) и Бунар Хисар (Турция). В публикуваният по повод третата експедиция отчет (Филков, 1913) се съобщава, че някои от пещерите край Б.Хисар "са били приспособявани за църкви, в една имаше издълбани в свода големи кръстове. Близо до нея се намираха цяла редица килии със самостоятелни ходове".

Резултати от извършените археологически разкопки и проучвания съдържат в публикуваните 72 работи, подробно описани в разделите "Археология", "Палеонтология" и "Антропология" на приложената библиография.

Успоредно с археолозите в в спелеоложките проучвания се включват и геолозите, петрографите и географите.

За учените от първите две направления карста и пещерите не представляват нарочен интерес, но спецификата на работата им изисква пълното и точно локализиране, разпространение, описание и геохронологично датиране на скалите, в т.ч и тези, които полежат на окаряване. В хода на теренните проучвания биват описани и многообразните проявления на повърхностния карст и подземен карст - въртопи, понори, пещери и карстови извори.

Най-продуктивен за периода е проф.Г.Бончев. В работите си той съобщава за пещери в Добричко, Търновско, Кюстендилско, Плевенско, край Пещера(Ушатови дупки), с.Кипилово(Козята и Челешката), Г.Желязна(Топля) и г. Орещец (Башовишки печ); за скалните мостове край с.Забърдо и Белица; за губилища в Южна Добруджа; за карстови извори в Шуменско, Новопазарско, Девня, Кипилово, Велинград, (Клептуза), с.Дряново (Родопите), Айтоско и др.

Покрай геоложките си описания и бележки проф.Г.Златарски обръща внимание на пещерите край Черепиш, Искрец (Душника), Лакатник и Кунино, както и на въртопите в Белоградчишко, карстовите явления в Понор планина.

По-целенасочени са проучванията върху карста на географите и геоморфолозите. През 1901 г. Проф. Ан.Иширков извършва подробни проучвания в района на извора Глава Панега и с. Български извор и описва разпространението на карстовите явления около тях, а по-късно(1905) и на Девненските извори. Същевременно се правят и първите проучвания на третия по големина карстов извор в страната - Искрецкият (Йончев, 1902)

Несъмнено, най-съществен принос за изследването на карста в разглеждания период има проф. Ж.Радев. В продължение на 4 години (1911-1914) той детайлно изследва Западна Стара планина, като в последствие обвързва резултатите в хабилитационният си труд "Карстови форми в Западна Стара планина", който бива публикуван като монография (Радев, 1915). Този класически труд съдържа обстоен морфологичен анализ на карстовите райони в обхвата планината, карти и описания на 12 пещери. Маже категорично да се твърди, че трудът на Ж.Радев е актуален и днес и заема важно място в карстоложката ни литература и, че авторът му може да се счита за основоположник на българската геоморфология. Направеното в областта на карстовата морфология се допълва от работата на един неизвестен изследовател ("X, 1903), в която професионално са описани повърхностните карстови форми в Добружанския масив, Персенкският дял, с.Гела(Ледницата) в Родопите.

Резултатите от проведените изследвания в областта на геологията, петрографията, морфологията и хидрогеологията на карста са отразени в 29 публикации описани в съответният раздел от библиографската част на доклада. Внимателният им прочит показва, че в тях се съдържат многобройни описания на повърхностни карстови форми, поименни съобщения за 26 пещери и множество карстови извори, детайлни описания за разпространението на окаряващите се седименти и метоморфни скали, които представляват една солидна основа за по-задълбочени изследвания на подземния карст.

Всъщност те стават факт едва през 1922 г, когато асистента по минералогия при Софийския университет В.Арнаудов изследва пещерата Леденика, Враца. До тогава в периодичният печат се появяват няколко съобщения за пещери в Родопите (Юркевич, 1904), (Шишков, 1910, 1910 а, 1910 б) и на Ковачев за Деветашката пещера (1921).

По време на посещението на Леденика, Арнаудов открива два екземпляра слепи твърдокрили бръмбъра и ги предава на Д-р И.Буреш. Това събитие инициира систематичното фаунистично проучване на пещерите у нас и зараждането на българската биоспелеологична наука, което ще бъде разгледано в отделен раздел независимо от това, че те са тясно свързани и с проучването на пещерите като карстови явления.

През 1924-25 г. археолога В.Миков осъществява мащабни проучвания на пещери карстовите райони между реките Искър и Вит и по-късно публикува обобщените резултати от тях (Миков, 1926). В публикацията намираме сведения за местоположението и някои от морфометричните характеристики на 35 пещери в землищата на Гложене, Зл.Панега, Брестница, Карлуково и Кунино и карто-схеми на 4 от тях. В обиколките си през 1924 г. Миков е придружен от чешкият спелеолог К. Novak, който прониква в пропастта Бездънният пчелин до - 69 м. и картира на този участък По този повод Миков пише "... До тази дълбочина беше възможно слизането, и поради недостатъчната ни стълба (70 м.), спускането до дъното, до което трябваше още 23 м., беше немислимо." Фактически това е и първото документирано спускане в пропаст до такава

дълбочина. В.Миков допълва работата си с информация за още 12 пещери в Белоградчишко (Миков, 1928), сред, които и Магурата, за която вече е издаден кратък пътеводител (Бончев, 1927).

Най-съществени приноси към същинското проучване на пещерите в този период имат асистента в Царския Естествено исторически музей Н.Радев и инж.хидрогеолога П.Петров.

Н.Радев асистира биоспелеологичните проучвания на Д-р И.Буреш от самото им начало през 1922 г., но заедно с това изявява подчертан интерес към откриването на карстовите обекти и тяхното документиране. Така по идея на Ив.Буреш той публикува една малка част от своите открития и проучвания в две последователни студии (Радев, 1926, 1928), които по същество представляват първи опити за съставяне на Атлас на пещерите в България. Трудовете му съдържат уводни бележки върху историята на изследването на българските пещери, тяхното разпространение и образуване. В тях са поместени първите условни знаци за картиране на пещери и пълни данни за местоположението, надморската височина, възрастта на изграждащите скали и описанията на 16 пещери заедно с техните карто-схеми.

Павел Петров е роден в Ловеч и още като малък многократно посещава околните пещери. След като завършва минно инженерство в Белгия той свързва професията с началният си интерес към пещерите. Така през 1921 г. той и няколко ентузиаста между, които И.Нинчовски, Д.Войнягов, И.Манов, Н.Миладинов, П.Енглиш, Ив.Шосев, А.Хаимов и Р.Иванов започват успоредното проучване и картиране на Темната дупка край г.Лакатник и Деветашката пещера. Във връзка с преодоляването на водните участъци в тях, П.Петров конструира двукорпусна дървена лодка, която непрекъснато пътува от едното до другото място. През 1928 г. Деветашката пещера е изцяло проучена, а резултатите публикувани (Петров, 1928, 1929). Цялостното изследване на Т.Дупка се оказва значително по-трудно и приключва значително по-късно.

В периодът на целенасоченото проучване на пещерите като карстови явления, в периодичния печат са публикувани 34 материала. В тях са поместени описания и карти на 17 пещери, а около 70 други са съобщени по местоположение и частично описани. Списъка на публикациите ще намерите в раздел "Пещери и повърхностни карстови форми" от Библиографията.

Както вече подчертахме биоспелеологичните проучвания в България датират от 1878 г. Чак през 1909 г. страната е посетена от други специалисти колеоптеролози F.Rambousek и Fr.Netolitzky, които проучват още две български пещери. През същата година Д-р И.Буреш се прави безуспешни опити да открие троглобионти в някои пещери в Искърското дефиле. Опитите за търсене на слепи насекоми се увенчават с успех, както беше посочено едва през 1922 г. Това ентузиазира Буреш, още повече, че по време на войната (1916-1917) той получава от Р.Попов спиртосани мухи събрани от пещерата "Б.Киро", което му доказва, че в пещерите няма само твърдокрили.

Така от 1922 г. започва интензивното и систематично зоологично изследване на българските пещери и развитието на родната биоспелеология. В началото към Ив.Буреш се присъединяват неговият асистент Н.Радев, В.Арнаудов, Б.Стефанов и ботаника доц. Н.Стоянов, а по-късно и Ив.Юлиус, П.Дренски, Д.Илчев, Хр.Матров, А.Петров и М.Аджаров. До 1929 г. те успяват да намерят и опишат самостоятелно или със съдействието на редица европейски систематичи общо 40 вида животни, от които 31 троглобиотна и 9 представители на троглофилната и троглоксенна българска фауна. Успоредно с изследването на пещерите в биоспелеологично отношение този ентузиазизиран екип работи и за всеобщото проучване на подземния ни карст. От 1922 до 1929 г. те осъществяват 117 документиранни прониквания в общо 78 пещери, без да се смятат множеството посетени други, по-малки обекти, в които не е намерена фауна. От събрания многочислен материал, в Царския естествено исторически музей започва постепенно да се създава специална сбирка с название "Пещерна фауна - Fauna cavernicola". Заедно с това те поставят началото на регистър на посетените пещери, чието местоположение започват да нанасят на географска карта на България в мащаб 1: 600 000.

Няма никакво съмнение, че сред българските учени, зоолозите са не само най-многобройните, но и най-резултатните в проучването на българските пещери в разглеждания период. За по-голяма яснота и прегледност представяме хронологията на биоспелеологичните проучвания в Табл.2.

Табл.2 Хронология на биоспелеологичните проучвания в България за периода 1901-1929 година (В курсив са изписани новопосетените пещери)

Пещера, селище	Дати на проучване	Извършили
Пещери по Искърския пролом	1909	Ив.Буреш
Змеюви дупки, Сливен	1909	Fr.Rambousek

Змеюва дупка,с.Хитревци	1909	Fr.Netolitzky
Леденика,Враца	юни 1922	В.Арnaudов
Леденека,Враца	23-24 юни 1922	И.Буреш,Н.Радев,В.Арnaudов, Б.Стефанов, Н.Стойанов
Леденика	22 октомври 1922	Н.Радев
Хайдушката, асапниците, Темната дупка,Зиданка, с. арлуково	2-9 септември 1923	И.Буреш,Н.Радев,Е.Knirsch, Fr.Rambousek
Леденика,Враца	13 септември 1923	Н.Радев,Е.Knirsch
Змеюва дупка, Хитревци, Марина дупка,Генчевци	16 -18 септември1923	Н.Радев,Е.Knirsch
Марина дупка, Генчевци	22 октомври 1923	Н.Радев
Андъка и Бачо иро, Дряново	28 октомври 1923	Н.Радев
Живата вода,Боснек	22 октомври1923	И.Буреш,В.Арnaudов, Д.Аджаров
Змеюва дупка, Хитревци, Марина дупка, с.Генчевци	18 ноември 1923	И.Буреш,Н.Радев, Н.Стойанов
Водната,С.Церово	19 ноември 1923	И.Буреш,Н.Радев, Н.Стойанов
Леденика,Враца	14 февруари 1924	Н.Радев
Деветашката пещера	2 февруари 1924	И.Буреш,Цар Борис III
Дяволската воденица,Самуилица, Гайдарска дупка, с. унино	пролетта на 1924	И.Буреш,Н.Стойанов
Темната дупка,Лакатник	13 май 1924	И.Буреш,П.ДренскиИв.Юлиус
Малка Лисца, Царската, Попин пчелин,ГолямаПодлисца, с.Беляковец	24 май 1924	Ив.Буреш,Д.Илчев
Хан Маара	май 1924	П.Дренски,St.Breuning
Темната дупка, г.Лакатник	5 юни 1924	Ив.Буреш
Водната, с.Церово	5 юни 1924	Ив.Буреш
Магура,с.Рабиша	9-11 юни 1924	Н.Радев,Ив.Юлиус, Е.Knirsch
Харамийска дупка,с.Триград	24 юни 1924	Д.Илчев,П.Дренски,Н.Радев
Лендицата,Гела	28 юни 1924	Д.Илчев,П.Дренски,Н.Радев
Пещерата,с.ПрогледСбирковата,с.Проглед	30 юни 1924	Д.Илчев,П.Дренски,Н.Радев
Леденика,Враца	юни 1924	Е.Knirsch
Св.Никола,с.Шипка	21 юни 1924	И.Буреш, Е.Knirsch
Въртополе,с.Шипка	22 юни 1924	И.Буреш, Е.Knirsch
Сухата,с.Хвойна	1 юли 1924	Д.Илчев,П.Дренски,Н.Радев

Пещ.в м.Байови дупки, р.Разлог,Пирин	3 юли 1924	И.Буреш,
Меденик,с.Челопек	12-14 юли 1924	Н.Радев,Й.Асенов
Темната дупка, Лакатник	15 юли 1924	П.Дренски,ИвЮлиус
Голашката пещера, с.Голак	16-17 юли 1924	Н.Радев
Трапо, олибата,Голямата,Гълъбарника, с.Беледие хан.	27 юли 1924	Н.Радев
Пещерата, с.Габер,Сф	12 септември 1924	Н.Радев
Живата вода,с.Боснек	20 септември 1924	Н.Радев
Голашка пещера, с.Голак; Маркова дупка, г.Белово	юли 1924	Д.Илчев,Ив.Юлиус,Н.Радев
Б.Пчелин,Драганчица,гр.Ябланица,Ледницата,- с.Брестница; айлъшка пещ, гр. Плевен Дряновски, гр.Дряново	юли 1924	.Novak
Голямата и Малката Микренска, с.Микре	4 септември 1924	Д.Илчев
Меденик,с. Челопек	10 септември 1924	И.Буреш,Н.Радев,И.Юлиус,Хр.Ма- тров
Темната ,с. алотина	18 септември 1924	Н.Радев, Хр.Магров
Темната дупка, Ръжишката пещера, г.Лакатник	21 септември 1924	И.Буреш
айлъшката пещера, Плевен	25 септември 1924	Д.Илчев, А.Петров
Дряновската,Дълбока катленска; Малката на р.Глоговица; Нириц; Понорът и Леденицата,гр. отеп	27 септември1924	Н.Радев
Деветашката,с.Деветаки	26 септември1924	Д.Илчев
Голямата,с.Мадара	7 октомври 1924	И.Буреш,Цар Борис III
Меденик, С.Челопек	10 октомври 1924	Н.Радев
Змеюва дупка, Хитревци; Марина дупка, с. Генчевци	29-30 октомври1924	Н.Радев
Деветашката,с.Деветаки	30 октомври1924	Д.Илчев,Цар Борис III
Душника,с.Искрец	10 декември 1924	Д.Илчев, Ив.Юлиус
Ръжишката,г.Лакатник	14 декември1924	И.Шосев,А.Хаймов
Душника,с.Искрец,	3 януари 1925	И.Буреш, Д.Илчев
Живата вода,с.Боснек	6 януари 1925	И.Буреш,Н.Радев,Ив.Юлиус
Промъкняло,Враца	6 февруари 1925	Н.Радев
Водната,Церово	1 март 1925	Ив.Буреш,Н.Радев,Ив.Юриус, Хр.Магров

Темната дупка, г.Лакатник	12 март 1925	Ив.Буреш,П.Дренски,Ив.Юлиус, Хр.Матров
Душника,с.Искрец	2 април 1925	И.Буреш,Д.Илчев,Н.Радев
Деветашката,с.Деветаки	8 април 1925	Д.Илчев, Цар Борис III
Яворецката пещера, Лакатник	29 април 1925	Д.Аджаров
Лепеница,с.Ракитово	28 юли 1925	П.Дренски
Андъка и Б. иро ,Дряново,Марина дупка,с.Генчевци	25-28 август 1925	Н.Радев
Змеюва дупка,Хитревци	3 септември 1925	Н.Радев
Топля и Яловица,с.Г.Желязна.	2-5 октомври1925	Н.Радев
Попската,с. рушуна	7 октомври 1925	Н.Радев
Пещ.извор,с.Белозем	9 октомври 1925	П.Дренски, Ив.Юлиус
Меденик; Леденика, Враца	5-7 ноември 1925	Н.Радев, Хр.Матров
Хайдушката,с. арлуково	21 ноември 1926	Н.Радев
апугерова и Ляковската с.Арбанаси	19-21 февруари 1926	Н.Радев, Хр.Матров
Темната дупка, г.Лакатник	15 март 1926	Ив.Буреш, П.Дренски
Пещ.при с. Леденик(В.Търновско)	2-4 април 1926	Н.Радев, Хр.Матров
Боските,с.Мрамор	20 април 1926	Н.Радев
Яворецката и Пещере,с.Лакатник	25 май 1926	Ив.Буреш,Н.Радев,Д.Аджаров
Леденика,гр.Враца	2 юни 1926	Ив.Буреш,Хр.Матров,Ив.Юлиус
Змеюви упки,гр.Сливен; ипиловската пещера с. ипилово	5 юли 1926	Н.Радев,Д.Аджаров
Духлата,с.Боснек	9 юли 1926	Д.Аджаров,Ив.Юлиус
Урушка маара, с. рушуна; Стълбица, с. търпачевоМандрата,с.Чавдарци	16-18 септември 1926	Н.Радев
Топлата,гара Борушица	19 септември1926	Н.Радев
Печова дупка(Печ)гр.Белоградчик	23 декември 1926	Д.Аджаров,Хр.Матров
Долната мааза,с.Бяла	13 юни 1927	П.Дренски,ИвЮлиус
Лепеница,гр.Ракитово	24 август 1927	Ив.Буреш,П.Дренски
Хайдушката,с.Девенци	24 август 1927	Ив.Юлиус,Хр.Матров
Леденика,гр.Враца	13 октомври 1927	Ив.Буреш
Мечешки дупки,с.Леденик,В.Търново	1 април 1929	П.Дренски

В периода до 1929 г върху пещерната фауна на България са отпечатани 30 публикации от наши и чужди изследователи, чийто списък се съдържа в раздел "Биоспелелология" от приложената библиография.

Незначителни по брой, са известните ни проучвания в другите насоки свързани със спелелогията. Някои от тях обаче, каквито са случаите със изследването на морфологията на калцитните кристали на пещерите в Ловешко, Тетевенско и Троянско (Бончев, 1923) и работата на ботаника Ив.Странски (1917) поставят началото на спелеоминералогията и спелеоботаниката в България. Както е видно от библиографската справка разглежданият период се правят и първите стъпки във фолклорните и ономастични изследвания на българският карст.(Владикин, 1925) (Страшимиров, 1929)

Направеният преглед убедително потвърждава схващането, че въпреки липсата на единно българско обединение (дружество) на хората изучаващи пещерите в един или друг аспект организираното изследване на пещерите в България води началото още от началото на века, т.е. значително по рано от учредяването, през 1929 г., на Първото българско пещерно дружество. Фактически, в хода на извършената до тогава многостранна работа пионерите на българската спелеология осъзнават необходимостта и стигат до решението да създадат това сдружение. Резултатите от това не закъсняват!

Библиографска справка върху резултатите от спелеоложките изследвания в периода 1901-1929 година

Пещери и повърхностни карстови форми

1. Юркевич,В.(1904)Двадцатипятилетни изгоди Княжества Болгарии 1879-1904. Землеведение. т.I,кн.1,С.,398 стр.Земния естествен мост при с.Еркуприя (Белица) Станимашка околия.-Родопски напредък,год.II,кн.8/9,с.223.
2. Шишков,С.(1910) Общ географски преглед на Родопите.-сп.Родопски напредък,кн.3,1904.
3. Шишков,С.(1910) До помашкото село Еркуприя.-сп.Родопски напредък,кн.3, 1910.
4. Шишков,С.(1910) Родопските помаци.- сп.Родопски преглед,кн.3,1910.
5. Анон.(1912) Годишен отчет на плевенския клон на Бълг. тур. д-во за 1911.-Български турист,год.XI,кн.4.
6. Ковачев.(1921) Пещерата Деветаки.-Природа,кн.7/8,с.126-126.
7. Бакалов,П.(1921) Побитите камъни.-сп.Природа,год.XXII,кн.1.1921.
8. Арнаудов,В.(1922) Пещерата Леденик във Вратчанската планина.-Естествознание и география,кн.1,с.142-156
9. Попов,Р.(1922) Пещери.-Български турист,год.XIV,кн.1, с.5-7
10. Ковачев.(1921) Пещерата Деветаки.-Природа,кн.7/8,с.126-126
11. Бърдаров,Ил.(1923) Леденицата.- Български турист, год.XV,кн.1,с.36-37
12. Радев, Ж.(1923) Пещерата Леденица.-Български турист, год.XV, кн.8, с.123-125.
13. Ник., Н. (1923) Из Родопите.- Български турист, год. XV, кн.10, с.147- 150.
14. Шишков,Ст.(1924) Радюва планина.-Бълг.турист,год.XVI,кн.10,с.151-154.
15. Вълчев,Ст.(1925)Пещерата "Сеева дупка".-Природа,год.XXV,кн.7/8,с.105
16. Миков,В.(1926)Пещери и пропасти между Искъръ и Витъ.-Естествознание и география, год. X,кн.7-8,с.236-249.
17. Попов,Р.(1926) Пещерата"Тъмната дупка" при Карлуково.-Бълг.турист,кн.1,с.5-8.
18. Дренски,П.(1926) Пещерата "Лепаница" и лепанишката долина.-сп.Родоп, год.V,кн.1.
19. Радев,Н.(1926)Материали за изучаване на пещерите в България-I.-Трудове на Бълг. прир. изпит. д-во, кн.XII, с.151-182.
20. Гюлмязов,Г.(1926)Сините камъни.-Бълг.турист,кн.5,с.68-71.
21. Кулев,В.(1926) Пещерата "Лепаница"(Чепинско).- Български турист,год.XVII,кн.3,с.45-46
22. Кулев,В.(1926) Долната земя.-сп.Млад турист,год.XI,кн.9-10,с.159-163.
23. Бончев,Б.(1927) В недрата на Могулата.-Туристическо д-во"Бонония", Видин,1927,стр.30
24. Дренски,П.(1927) Пещерата "Ледник"в Родопите.-сп.Родопи,год.XX, кн.5.
25. Миков,В.(1927) От Гюзтепе до Чепеларски Карлък.-Бълг. турист,год. XIX, кн.9, с.137-140.
26. Радев,Н.(1928) Материали за изучаване на пещерите в България-I.I-Трудове на Бълг. Прир.изпит. д-во, кн.XIII, с.115-130.
27. Миков,В.(1928) Пещери в Белоградчишко.- Български турист,год.XX,кн.3,с.43-44
28. Гюлмазов,Г.(1928)Змееви дупки.- Български турист,год.XX,кн.3, с.44-45.
29. Петров,П.(1928) Деветашката пещера.-Трудове на Бълг.прир.изп. д-во,кн.13,с.193-208.
30. Петров,П.(1929)Деветашката пещера(Маарата).-В:Ловеч и Ловчанско,кн.I., Печатница "Книпеграф" А.Д.,1929,София,с.23-32.
31. Петров,П.(1929 а) Деветашката пещера.-Тр.на Бълг.прир.изп.д-во, кн.XIV, с.107-132.
32. Чилингиров,Ст.(1929)Пътни бележки и впечатления от Околчица.-Мин.на Нар.Просвета, С.,1929,с.58-63.
33. Гюлемезов,Г.(1929) Сините камъни.-В:Живописни кътове изъ нашата родина,Изд. Ст.

Атанасов, С. 1929, с. 81-84.

34. Даскалов, В. (1929) Пещерата "Змеюва дупка". - в. Тревненско ехо, г. I, бр. 3, 28 май 1929, с. 3..

35. Даскалов, В. (1929а) Пещери - "Пропастите". - в. Тревненско ехо, г. I, бр. 12, 3 август 1929.

36. Даскалов, В. (1929) Пещери - "Пропастите". - в. Тревненско ехо, г. I, бр. 18, 14 септември 1929.

Геология, хидрогеология и морфология на карста

37. Бончев, Г. (1901) Принос към петрографията на Западни Родопи. - Пер. списание, кн. 62/1901.

38. Иширков, Ан. (1902) Изворите на р. Глава Панега. - Год. на Бълг. прир. изп. д-во, кн. 4-5, с. 73-76.

39. Иширков, Ан. (1902) Карстови явления в околностите на с. Турски извор, Тетевенско. - Год. Бълг. прир. изп. д-во, кн. 4-5, с. 77.

40. Иширков, Ан. (1902) Карстови явления в околностите на с. Турски извор, Тетевенско. - сп. БИАД, VII, кн. 7-9, с. 136-142.

41. Йончев, Т. (1902) Изворът на р. Искрец. - Год. Бълг. прир. изп. д-во, IV-V, с. 78.

42. Пискулев, (1903) Нареченски бани. - Родопски преглед, год. I, кн. 4, с. 137.

43. (1903) Из кражките явления в Родопите. - Родопски напредък, год. I, кн. 9/10.

44. Златарски, Г. (1904) Принос към геологията на Искърския пролом, от София до Роман и на съседните му предели. - Труд. на Бълг. прир. изпит. д-во, кн. II, с. 12-105.

45. Бончев, Г. (1905) Принос към петрографията на Източни Родопи. - Общ. год. СУ, научен дял, . 103-125.

46. Бончев, Г. (1905) Петрографски бележки за Осоговската планина в България. - Спис. Бълг. книж. д-во в София, LXVI, 7-8 свезка, 1905, с. 459-535 .

47. Бончев, Г. (1906) Принос към петрографията на източни Родопи. - Общ. год. СУ, научен дял, с. 1-30.

48. Иширков, Ан. (1906) Девненските извори и тяхното поселищно и стопанско значение. - Год. на СУ, Истор. - фил. ф-т, кн. II, с. 245-255, С. 1905/6.

49. Андреев, П. (1909) Принос към петрографското изучаване на триасовите седименти в Искърското дефиле. - Год. на СУ, VI .

50. Златарски, Г. (1909) Триасовата система в България. - Пер. спис. Бълг. книж. д-во в София, LXX, год. XXI, 1-2 свезка - 1909, с. 1-43.

51. Златарски, Г. (1909) Юрската система в България. - Год. СУ, кн. III, 1908-1909.

52. Радев, Ж. (1915) Карстови форми в Западна Стара планина. - Год. на СУ, Истор. - фил. фак., т. 10-11, с. 1-149.

53. Бончев, Г. (1915) Мраморът в България. - Год. СУ, кл. физ. матем. ф-т, X-XI, кн. I, с. 1-22

54. Бончев, Г. (1917) Седиментните скали в България. - Сб. на БАН, кн. 7, Кл. прир. матем. 3, с. 113-147.

55. Бончев, Г. (1918) Петрографски характеристика из Станимъшката планина. - Год. СУ, кл. физ. мат., XIII-XIV, с. 1-8.

56. Бончев, Г. (1921) Петрографски изучавания в източните поли на Родопите. - Год. СУ, физ. мат. фак., XVII, с. 1-73.

57. Радев, Ж. (1922) Черти от морфологията на западна Стара планина. - Бълг. турист, год. XV, кн. 4, с. 55-58.

58. Радев, Ж. (1922) Черти от морфологията на западна Стара планина. - Бълг. турист, год. XV, кн. 5, с. 69-72.

59. Бончев, Г. (1923) Геологично-хидрологични изучавания в Делиормана във връзка с водоснабдяването на безводните му краища. Год. на Прир. мат. ф-т на СУ, кн. XIX.

60. Бончев, Г. (1925) Скалите в Еленска околия. - Спис. БАН, кн. 32, кл. прир. - мат. 15, с. 1-54.

61. Бончев, Г. (1925) Скалите в южните отдели на Балкана между Мараш Върбишкия проход на Черно море. - Сп. БАН, кн. 31, кл. прир. мат. 14, с. 1-96.

62. Радев, В. (1926) Принос към геологията на Родопите. - Год. Соф. универ. физ. мат. фак., XXII, с. 25-52.

63. Бончев, Г. (1927) Скалите в Търновска околия. - Спис. БАН, кн. XXXVI, кл. прир. мат.

64. Бончев, Г. (1928) Скалите в Провадийско. - Сп. БАН, кн. XXXVII, кл. прир. мат. 18, с. 1-49.

65. Бончев, Г. (1929) Скалите на Шуменско и Новопазарско. - Сп. БАН, кн. 41, кл. прир. мат.

Библиография

66. Николов, Н., В. Радев (1928) Преглед на литературата по геологията, палеонтологията, минералогията, петрографията, мините, кариерите и минералните води на България 1828-1928. - Сб. БАН, кн. XXIII.

Минералогия

68. Бончев, Г. (1923) Минералите в България. - Годишник на СУ, т. 19, кл. Гелогия, С. 1923 .

Археология

69. Стоянов, Ил. (1904) Принос към предисторията на България. Пещерата Топля при с. Голяма Желязна. - Трудове на Бълг. природоизпитателно д-во, год. II, с. 103-171.

70. Попов, Р. (1904) Принос към предисторията на България. Пещерите в Търновски дервент, селището при Мадара и пещерите над Шумен. - Сборник народни умотворения и книжнина, кн. 20, с. 1-27.

71. Дякович,Б.(1905) Пещерата "Царна при с.Новосел,Пловдивско.-Пер.спис., год.LXV,с.241.
72. Добруски,В.(1907) Тракийско светилище на Асклепий до Глава панега.-Арх.известия на Нар.музей в София,І., с.3-86.
73. Попов,Р.(1911) Духлатата пещера въ Търновския "дервент".-Естествознание,год.ІІ,кн.9,
74. Попов,Р.(1911)Разкопки в Малката пещера при Търново през 1909 г.-Изв.на Арх.д-во, кн. ІІ, с.248-256.
75. Попов,Р.(1911)"Малката пещера" въ Търновския дервентъ.-Естествознание,год. ІІІ, кн.3, с.148-166.
76. Попов,Р.(1911) Нови следи от нашия прадед.-Естествознание,год.ІІ,кн.,1,с.18-28;81-92.
77. Попов,Р.(1912) Материали за проучването на селището "Под града" при Мадара.-Изв.на Бъл.арх.д-во,т.ІІІ,с.90-107.
78. Попов,Р.(1912) Стара каменна епоха.- Естествознание,год.ІІІ,кн. VI,с.354-365
79. Popov,R.(1912) Beitrige zur Vorgeschichte Bulgariens.Der prahistorische Wohnplatz"Pod grada" dei dem Dorfe Madara,unweit der Stadt Schumen,Praehistorische Zeitschrift,Bd,IV,s.88-113, Berlin.
80. Popov,R.(1913)Die Ausgrabungen in der Hohle "Malka Podlistza" beim Dorfe Beljakovez unweit der Stadt Tirmovo, Praehistorische Zeitschrift,Bd,V,s.449-460,Berlin.
81. Попов,Р.(1913) Разкопки в пещерата Моровица.-Изв.на Бълт.археолог.д-во,т.ІІІ,св.ІІ,с.263-290.
82. Филов,Б.(1913) Дневник на пътуването в Македония и Одринско 22октомври-23 ноември и 16 декември-26 април 1913.-НБКМ-БИА,ф.209,а.е 28, л.145-208.
83. Попов,Р.(1914) Пещерата Моровица.-Известия на БАН,кн.ІV.1914.
84. Шкорпил,К.(1914) Опис на старините по течението на река Русенски Лом.-С.1914.
85. Филов,Б.(1915)Пътуване из Струмишко,пашмаклийско и гюмурджинско-12 юли-12 август1915 г.- НБКМ-БИА,ф.209,а.е28, л.261-399.
86. Филов,Б.(1915) Доклад за резултатите от научната мисия.-НБКМ-БИА,ф.209,а.е10,л.86-88.
87. Попов,Р.(1920) Пещерата Моровица.-Естествознание и география,год.ІV,кн.9-10,с.424-440.
88. Попов,Р.(1920) Материали за предисторията на България.А.Изучвания около Разград. Б.Спелеологични изследвания в околността на гр.Търново,с.Беляковец,Дряновския манастир и с.Карлуково.-Год.на Нар.музей,ІІ, с.39-56.
89. Попов,Р.(1920) Материали за предисторията на България.-Год.на Нар.музей,с.223-238.
90. Шкорпил,Х.(1921) Двайсетгодишната дейност на Варненското археологическо дружество 1901-1921.- В:Изв.Варн.арх.д-во,кн.7,1921.
91. Попов,Р.(1921) Царската пещера.-Естествознание и география, год.VI, кн. 1, с.28-33.
92. Попов,Р.(1921а) Пещерата "Моровица".-Естествознание и География,год.VI,с.434-460.
93. Попов,Р.(1921б) Пещерата "Голяма Подлисца".-Естествознание и география, год.VI, кн.1, с.95-105.
94. Варджиев,Ив.(1922) По рекаЧернелка.-Български турист,год.XIV,кн.2,с.36-37.
95. Попов,Р.(1922) Малката пещера.- Български турист,год.XIV,кн.4,с.57-60.
96. Миков,В.(1924)Материали за проучване на неолитната култура у нас.Изв.на Арх.и-т, кн.ІІ, с.219-220.
97. Миков,В.(1924)Материали за проучване на неолитната култура в България.-Изв.на Арх. и-т,ІІІ, с.235-236.
98. Петков,Н.(1924) Скалните дупки при Клисуре.-Год. Пловдивската Нар.биб.,с.114-118.
99. Кацаров,Г.(1924) Няколко бележки за манастиря св.Тодор при Бадома.-Бълг.турист, год. XVI, кн.6,с.109-110.
100. Попов,Р.(1924) Изкуствените пещери(гробници).- Бълг.тур.,год. XVI, кн.8,с.123-126.
101. Мушмов,Н.(1924)Свещени пещери.- Бълг.,год.XVI,кн.2,с.126-127
102. Попов,Р.(1925) Пещерата "Тъмната дупка"при Карлуково.- Бълг.тур., год.XVII, кн.1,с.5-8.
103. Кацаров,Г.(1925) Светилища на нимфите в България.- Бълг.тур. год.XVII, кн.7, с.107-108.
104. Попов,Р.(1925а) Нови находки от предисторическия човек в България.-Природа, год. XVI, с.33-34.
105. Мушмов,Н.(1925) За пещерите.-Български турист,год.XVII,кн.8,с.145-146.
106. Миков,В.(1925) Принос към неолитната култура у нас.- Изв.на Арх.и-т, кн. ІІІ, с.235-236.
107. Попов,Р.(1925б) Беляковското плато-пещери и доисторически селища/ материали за археологическата карта на България/-3.-Изд.на Народния музей в София,с.1-58.
108. Миков,В.(1927) Деветашката и лъженската пещери.- Бълг.тур., год.XIX, кн.5, с.73-75.
109. Миков,В.(1928) Пещерата Магура.-Български турист,год.XX,кн.1,с.9-12.
110. Попов,Р.(1928) Кремъчни сечива на прадеда от пещерата Темната дупка.-Природа, год. XXVIII, с.103-104
111. Попов, Р.(1928) Култура и живот на праисторическия човек в България.І.Каменна епоха. Печ.Книпеграф,С.,46 стр.
112. Миков,В.ІІ(1929) Ловчанско в предисторическо време.-В:Ловеч и Ловчанско,кн.І,с.57-65.
113. Миков,В.(1929а) Принос към предисторическата култура у нас.-Изв.на Арх.институт, кн. V,с.310-317.
114. Миков,В.(1929) Скални изображения от България.-Изв.Бълг.Арх.и-т., т.V,с.293.
115. Попов,Р.(1929) Значението на пещерите.-Природа,год.XXIX,с.103-104.
116. Филков,І.(1929) Рисунките по стените в пещерата Магура.-Тр. на Бълг.Прир.изп.д-во, XIV, с.143-150.

117. Миков, В. (1929 а) Скални изображения от България. - Изв. Арх. и-т. т. V, с. 291-307.
118. Миков, В. (1929б) Принос към предисторическата култура у нас-Пещерата Магура. - Изв. Арх. и-т. т. V, с. 309-310.
119. Попов, Р. (1929) Човекът от ледниковата епоха в Европа. - Печ. "Художник", С. 1929, 80 стр.
120. Попов, Р. (1929а) Доисторическа България. - Кн. изд. "Хр. Г. Дановъ", С. 1929, 76 стр.

Антропология

121. Миков, В. (1905) Нови следи от делувиялен човек в България. - Естествознание, год. II, кн. 8, с. 505.
122. Попов, Р. (1929) Един интересен череп от Деветашката пещера. - В: Ловеч и Ловчанско, кн. I, с. 68-75, С. 1929.

Палеонтология

123. Попов, Р. (1908) Принос към неолитната млекопитающа фауна в България. - Сб. нар. умотворения и книжнина, кн. 24, с. 1-22.
124. Попов, Р. (1913) Принос към дилувиялната фауна на България. - Списание БАН, кн. VII, клон природо-математичен 3., с. 115-142, Табл. VIII.
125. Попов, Р. (1919) Материали за проучване на лова, земеделието, лозарството, скотовъдството, и риболова в праисторическо и ранноисторическо време у нас. - Сп. Зем. изп. и-ти., 1.
126. Попов, Р. (1922) Пещери. - Български турист, кн. 2, с. 22-24.
127. Попов, Р. (1922) Пещерна мечка. - Естествознание и география, кн. 7, с. 176-180.
128. Бакалов, П. (1923) Ново еоценско находище в България. - Год. СУ, физ. мат. ф-т, кн. XIX, 1, с. 205-206.
129. Попов, Р. (1924) Пещерна хиена /Хиена спелеа, Голдфл./ - Естествознание и география, VIII, 1923/24, с. 166-170.
130. Попов, Р. (1925) Мамут /Елефас примигигенус, Блумб./ - Естествознание и география, IX, 1924/25, с. 122-125.
131. Попов, Р. (1925) Останки от бобър в България. - Естествознание и география, IX, 1924/25, с. 146-148.
132. Петков, Н. (1926) Принос за изучаване неолитната бозайна фауна в България. - Списание на Българ. прир. изпит. д-во, кн. 12, с. 187-188.
133. Петков, П. (1928) Принос за изучаване на предисторическото искърско говедо - Тр. Българ. прир. изпит. д-во, XIII, с. 97-114.
134. Попов, Р. (1931) Изследвания върху фосилните и субфосилни останки от рода КАНИС в България. Принос към проучване на предисторическата бозайна фауна на България. - Год. на Нар. музей, V, с. 39-82.

Биоспелелогия

135. Rambousek F. (1909) Sur les staphylinides de Bulgarie. Vestnik kral. Iieskij spol. Nauk, Praha, II, p. 1-23.
136. Рамбоусек, Ф. (1912) Твърдокрилата фауна на България. - Тр. Българ. прир. изп. д-во, кн. С. 57-113.
137. Netolitzky, F. (1912) Eine sammelreise nach Bulgarien. Coleopt. Rdsch., Wien, 1, p. 137-143, p. 156-161.
138. Muller J. (1913) Beitrage zur kenntnis der hohlenfauna der Ostalpen und der Balkanhalbinsel. I. Die gattung aphaobius ab. Denkschr. Math.-natur. Kl. Kaiser, akad. Wissen. Wien, XI, p. 1-10.
139. Muller, J. (1913a) Beitrage zur kenntnis der hohlenfauna der Ostalpen und der Balkanhalbinsel. II. Revision der blinden trechen-arten. Denkschr. Math.-natur. Kl. Kaiser, akad. Wissen. Wien, XC, p. 18-28.
140. Breit J. (1913) Zur systematik der bathysciinae. Entom. Mitt., Berlin, II, 10, p. 301-316.
141. Буреш, Ив. (1917) По фауната на прилепите /Chiroptera, mamalia/ в България. - Списание БАН, кн. XV, с. 137-174.
142. Буреш, Ив. (1924) Пещерната фауна в България. - Тр. Българ. прир. изпит. д-во, кн. XI, с. 143-166.
143. Michaelsen, W. (1924) Ein süsswasser-hohlenoligochat aus Bulgarien. - Mitt aus zool. staatsins. Und Zool. mus. Hamburg, Jahrd. XLI, p. 1-7.
144. Буреш, И. (1924а) Доклади и съобщения. - Изв. българ. ентом. д-во, София, I, с. 17-19.
145. Knirsch, Ed. (1924) Beitrag zur fauna blinder trechen bulgariens. - Arbeiten der bulgarischen naturforschenden gesellschaft. bd. XI, p. 163-166, Sofia.
146. Knirsch, Ed. (1924а) Beitrage zur kenntnis untergattung peggomisetes. Kn. casopis ceskoslovenske spolecnosti entomologicke. acta soc. entomol. cech., roc. XXI, p. 62-63, Praha.
147. Knirsch, Ed. (1925) Weitere beitrage zur blinden coleopteren-fauna der Ledenik-pestera (bulgarien). rambousekiella nov. gen. (pterostichini). - Kn. casopis ceskoslovenske spolecnosti entomologicke. acta soc. entomol. cech., roc. XXI, p. 85-83, Praha.
148. Burech, Iv. (1925) Sur la faune cavernicole de bulgarie et description d'un nouveau Peggomisetes. - Bull. de la societe entomol. De France, 7, p. 115-120, Paris, 1925.
149. Буреш, Ив. (1925а) Из живота на прилепите в България. - Природа, год. XXV, кн. 9, с. 130-132.
150. Буреш, Ив. (1925б) Един малък принос към ектопаразитната фауна на бозайниците (Mammalia), срещащи се в диво състояние в България. - Изв. Българ. ентом. д-во, София, II, с. 90-92.
151. Буреш, И. (1925с), В: Доклади и съобщения, II., Изв. българ. ентом. д-во, I, с. 35.

152. Буреш,Ив.(1926)Изследвания върху пещерната фауна в България.П.-Тр. на Бълг.прир.изп. д-во, кн.ХІІ,с.17-56.
153. Burech, I., (1926a),Über die hñhlen - trechinen bulgariens nebst beschreibung einer neuen art: paraduvalius regis-borisi m. Koleopt. Rdsch, Wien, 12, s, p. 156-162.
154. Дренски,П.(1926) Neue und seltene fischen aus Bulgarien. Trav. Soc. Bulg. Sci. Natur., Sofia, 12, p. 121-150, (en bulgare, rñs. Allem.).
155. Michaelsen,W.(1926) Pelodrilus bureschi, ein sñsswasser-hñhlenoligochdt aus bulgarien. Trav. Soc. Bulg. Sci. Natur., Sofia, 12, p. 57-66.
156. Schulze, P.(1927) Beitrđge zur kenntnis der zecken europas. Sitzungs b. Ges. Naturfor. Freunde zu Berlin, (1925), 1/10, p. 109-126.
157. Wagner,A.(1927)Studien zur molluskenfauna der balkanhalbinsel mit besonderer berñcksichtigung bulgariens und thraziens, nebst monographischen bearbeitung einzelner gruppen. Ann. Zool. Mus. Polon. Hist. Natur., Warszawa, 6, p. 263-399.
158. Буреш,И.,С.Кантарджиева(1928) Die in bulgarien vorkommender arten der subfamilie carabinae (Coleopt. - carabidae).Изв. Царските природонаучни и-ти. I, с. 45-107.
159. Handschin,E.(1928) Hñhlencollembolen aus bulgarien. Bull. Inst. Roy. Hist. Natur. Sofia, 1, p. 17-28.
160. Redikorzhev,V.(1928) Beitrđge zur kenntnis der pseudoscorpionenfauna bulgariens. Bull. Inst. Roy. Hist. Natur. Sofia, 1, p. 118-141.
161. Mehely,L.(1929) Species generis hyloniscus (systematische und descend enztheoretische betrachtungen). Stud. Zool. Budapest, 1, p. 1-75.
162. Buresch,I.(1929) Die hñhlenfauna bulgariens. Eine kurze uebersicht der erforschungen and zusammensetzung der hñhlenfauna bulgariens und der darauf bezughabenden literatur.- Xe congris intern. Zool. a Budapest, II, p. 1427-1437.
163. Буреш,И.(1929 а) Пещерите в България и организмите,които ги обитават.в. Мир, no 8838, 18 дек..1929, София.
164. Буреш,И.(1929 б)Пещерната фауна в България.-в.Зора,,год.VII,бр.2485,18 дек.1929.

Ботаника

165. Странски,Ив.(1917)Растителни отношения в средните Родопи.-Сб.на БАН, кн.7,кл.прир.-мат.3.

Ономастика

166. Страшимиров,А.(1929)Хубча.-В:Живописни кьтове изь нашата родина, Изд Ст.Атанасов С., 1929,с.145-147.

Фолклор

167. Владикин,Л.(1925) Легендата на Девненските извори.-Бълг.турист, кн.9, с.136-137.

Портрети

168. Златарски,В.(1919) Карел Шкоприл.-Летопис на БАН,IV,с.78-83.
169. Буреш, Ив. (1924) История на ентомологичното проучване на България.-Тр.на Науч. Зем. Стоп.и-т, кн.8, с.,17

ЛИТЕРАТУРА

- Буреш, Ив.** (1936) Преглед на досегашните ни познания и изследвания върху рецентната пещерна фауна на България.-Изв.на Бълг.пещ.д-во, кн I,Печ.П.Глушков,1936,С.
- Георгиев,В.** (1966) Очерк върху пещерната фауна на България.-Изв.Зоол.и-т БАН, кн.ХХІ.
- Джамбазов, Н.** (1958) Пещерите в България.-ДИ"Наука и изкуство", 1958, С.
- Джамбазов, Н.** (1977) Археологическите проучвания на пещерите в България.-В: Спелеология.Доклади изнесени на спелеоложката конференция организирана от БАН и БФПД, Изд.на БФПД,1977, С.
- Миков, В.** (1936) Проучване следите на първобитния човек в нашите пещери.- -Изв.на Бълг.пещ.д-во, кн I,Печ.П.Глушков,1936,С.
- Попов, Р.** (1936) Фосилни и субфосилни животински останки в изследваните до сега пещери на България.-Изв.на Бълг.пещ.д-во, кн I,Печ.П.Глушков,1936,С.
- Попов,В.** (1983) Палеонтологични изследвания в пещерите (Значение, Методи, постигнати резултати и насоки на развитие).-В: Сборник с доклади от IV-тата Нац. конф.по спелеология, Варна, 31.III.-3.IV.1983, Изд.БФПД, 1984,С.
- Beron, P.** (1994) Resultats des recherches biospeleoloques en Bulgarie de 1971 a 1994 et liste des animaux cavernicoles Bulgares,Ed.Bulg.Fed.Spel.,1994,Sofia.